

2023, 12 (3), 1520-1545 | Araştırma Makalesi

Toplumsal Cinsiyet Sarmalında Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Kadın Olmak: Şanlıurfa İlindeki Kadınların Toplumsal Tükenmişlik Düzeyleri

Fatmanur AKSÖZ¹

Baran ARSLAN²

Öz

Toplumda kadın ve erkeklerin olanaklara, hak ve hizmetlere erişimi, toplumsal statüsü, toplumda görünürlüğü, toplumsal yaşama katılım biçimi toplumsal cinsiyetin yüzlerce yıllık kalıp yargılarına bağlı bir şekilde gerçekleşmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri gereği kamusal alanda eril hâkimiyet söz konusu iken kadınlar ikincil konumda kalmaktadır. Bu durumda kamusal alanda kadınların eğitim, ekonomik, sosyo-kültürel ve siyasi alanlarda erkeklere göre dezavantajlı konumda olması kaçınılmaz bir sonuç olmuştur. Ataerkil yapı sadece aile ile sınırlı kalmayıp kadının var olmaya çalıştığı her alanda varlığını sürdürmekte ve tüm bunların sonucunda cinsiyet ayrımcılığı evrensel bir gerçeklik haline gelmiştir. Cinsiyet ve bunun sonucunda ortaya çıkan cinsiyet ayrımcılığı başlı başına bir sorun olmakla kalmayıp kadınlar için çeşitli sorunların da temelini oluşturmaktadır. Dünyanın her yerinde kadın ile erkek arasındaki güç ilişkilerinde erkek lehine işleyen toplumsal cinsiyetin kadınların maruz kaldıkları çeşitli sorunların ana kaynağı olduğunu söylemek mümkündür. Oldukça kompleks bir yapıda olan sorunlar karşısında ise kadınların çeşitli stres faktörleriyle baş edememeleri ve toplumsal tükenmişlik sendromu yaşamaları oldukça muhtemel görünmektedir. Bu kapsamda çalışmada Şanlıurfa ilinde yaşayan kadınların demografik özellikleri açısından toplumsal tükenmişlik düzeylerinde bir farklılık olup olmadığının araştırılması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda hazırlanan anket Şanlıurfa'da yaşayan 385 kadına gönüllük esasına göre uygulanmıştır. Araştırmada güvenilirlik analizi, faktör analizi, frekans analizleri ve normallik testi yapılmıştır. Kullanılan toplumsal tükenmişlik ölçeği yüksek derecede güvenilir çıkmıştır. Ankete katılan katılımcıların toplumsal tükenmişlik düzeylerini ölçen ölçeğin yapılan faktör analizi neticesinde üç faktör altında toplandığı belirlenmiştir. Şanlıurfa'da yaşayan kadınların demografik özellikleri bağlamında toplumsal tükenmişlik düzeylerindeki farklılıkları belirlemek amacıyla t-testi ve anova testi yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda Şanlıurfa'da yaşayan kadınların medeni durumları, yaşı, aylık geliri, çocuk sahipliği ve yaşadığı yerleşim birimleri açısından toplumsal tükenmişlik düzeylerinde anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, Ataerkil Yapı, Kadın Sorunları, Toplumsal Tükenmişlik, Demografik Özellikler

Aksöz, F. & Arslan, B. (2023). Toplumsal Cinsiyet Sarmalında Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Kadın Olmak: Şanlıurfa İlindeki Kadınların Toplumsal Tükenmişlik Düzeyleri . İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi , 12 (3) , 1520-1545 . <https://doi.org/10.15869/itobiad.1297267>

Geliş Tarihi	15.05.2023
Kabul Tarihi	09.09.2023
Yayın Tarihi	30.09.2023
*Bu CC BY-NC lisansı altında açık erişimli bir makaledir.	

¹ Araştırma Görevlisi, Harran Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Yönetim Bilimleri, Şanlıurfa, Türkiye, faksoz@harran.edu.tr, ORCID:0000-0003-4765-0986

² Doç. Dr., Harran Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Pazarlama, Şanlıurfa, Türkiye, barslan@harran.edu.tr, ORCID:0000-0001-7582-749X

2023, 12 (3), 1520-1545 | Research Article

Being A Woman in the Southeastern Anatolia Region in the Gender Spiral: Social Burnout Levels of Women in Sanliurfa Province

Fatmanur AKSÖZ¹

Baran ARSLAN²

Abstract

The access of women and men to opportunities, rights and services, their social status, their visibility in society, and their participation in social life depend on centuries-old stereotypes of gender. While there is male dominance in the public sphere due to gender roles, women remain in a secondary position. In this case, it has been an inevitable result that women in the public sphere are in a disadvantageous position compared to men in education, economic, socio-cultural and political fields. The patriarchal structure is not only limited to the family, but also exists in every area where women try to exist, and as a result of all these, gender discrimination has become a universal reality. Gender and the resulting gender discrimination are not only a problem in their own right, but also form the basis of various problems for women. It is possible to say that gender, which works in favor of men in power relations between women and men all over the world, is the main source of various problems that women are exposed to. In the face of problems with a very complex structure, it seems very likely that women cannot cope with various stress factors and experience social burnout syndrome. In this context, it was aimed to investigate whether there is a difference in social burnout levels in terms of demographic characteristics of women living in Şanlıurfa. The questionnaire prepared for this purpose was applied to 385 women living in Şanlıurfa on a voluntary basis. In the research, reliability analysis, factor analysis, frequency analysis and normality test were performed. The social burnout scale used was found to be highly reliable. As a result of the factor analysis of the scale measuring the social burnout levels of the participants participating in the survey, it was determined that it was gathered under three factors. In order to determine the differences in social burnout levels in the context of demographic characteristics of women living in Şanlıurfa, t-test and anova test were conducted. As a result of the analyzes made, it was concluded that there is a significant difference in social burnout levels of women living in Şanlıurfa in terms of their marital status, age, monthly income, having children and residential areas.

Keywords: Gender, Patriarchy, Women's Problems, Social Burnout, Demographic Features

Aksöz, F. & Arslan, B. (2023). Being A Woman in the Southeastern Anatolia Region in the Gender Spiral: Social Burnout Levels of Women in Sanliurfa Province . Journal of the Human and Social Science Researches , 12 (3) , 1520-1545 . <https://doi.org/10.15869/itobiad.1297267>

Date of Submission	15.05.2023
Date of Acceptance	09.09.2023
Date of Publication	30.09.2023
*This is an open access article under the CC BY-NC license.	

¹ Research Assistant, Harran University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Management Sciences, Şanlıurfa, Türkiye, f.aksoz@harran.edu.tr, ORCID:0000-0003-4765-0986

² Assoc. Dr., Harran University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Marketing, Şanlıurfa, Türkiye, barslan@harran.edu.tr, ORCID:0000-0001-7582-749X

Giriş

Biyolojik farklılıktan öte kadın ve erkek arasındaki toplumsal farklılığı içeren toplumsal cinsiyet kavramı toplum tarafından her iki cins farklı rol ve sorumlulukların yüklenmesini ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyet özellikle ataerkil toplumlarda gündelik hayatın her alanına yansımaktadır. Bu minvalde toplumsal alanda kadın ve erkek farklı tutumlarla karşılaşmakta, aynı düzeyde imkân sunulmamakta, kaynaklara ve hizmetlere erişimi farklılaşmaktadır. Nitekim toplumsal cinsiyet rolleri gereği kadın özel alanla (ev) sınırlandırılırken erkek kamusal alanda faaliyet göstermektedir. Bu durum ise eğitim, çalışma hayatı, sosyal yaşam ve siyaset gibi alanlarda eril hâkimiyeti kaçınılmaz kılmakta ve kadınlar ikincil konumda kalmaktadır. Ataerkil yapıdaki kadının edilgen erkeğin ise etken konumu neticesinde daha çocukluk döneminden itibaren ev odaklı ve pasifize edilerek yetiştirilen kadınlar toplumsal alanda erkekler kadar varlık gösterememektedir. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet üzerinden cinsler arasında eşit olmayan bir güç ilişkisi oluşturulmuştur. Böylece toplumsal cinsiyet rolleri gereği erkeklere nazaran dezavantajlı konumda olan kadınlar pek çok sorunla karşı karşıya kalmaktadır. Sorunun başlangıcı ise cinsiyete dayalı ayrımcılıktır. Toplumun derinliklerine kök salan cinsiyet hiyerarşisi her ne kadar yasal olmasa da cinsiyet ayrımcılığına yol açmaktadır. Toplumsal cinsiyete dayalı olarak ortaya çıkan cinsiyet ayrımcılığı ise başlı başına bir sorun olmasının yanı sıra kadınlar açısından çeşitli sorunların da temelini oluşturmaktadır. Bu sorunlar zincirinin ilk halkasını ise eğitim hakkından mahrum kalmak oluşturmaktadır. Nitekim günümüzde dahi toplumsal, ekonomik ve coğrafi koşullara göre kız çocukları eğitim hakkından yoksun bırakılabilmektedir. Eğitim, kadınların toplumsal alandaki görünümelerini, istihdamlarını, bağımsız bir birey olmalarını, haklarının bilincinde olmalarını, siyasal katılımlarını etkileyen kilit bir faktördür. Eğitim sorununun devamında kadınların karşılaştıkları diğer bir sorun ise istihdamdır. Kadınlar çalışma hayatında daha giriş aşamasından itibaren çeşitli engel ve sorunlarla karşılaşmaktadır. Öte yandan çalışan kadınlar için iş-aile çatışması sorunu da göz ardı edilmemelidir. Zira çalışan kadınların toplumsal cinsiyet rolleri gereği ev içi sorumlulukları da devam etmekte bu durum ise çalışan kadınların iş-aile çatışması yaşayarak erkeklere nazaran daha fazla yük almalarına yol açmaktadır. Dahası kadınlar insan haklarını dahi ihlal edecek düzeyde sorunlarla baş etmek zorunda bırakılmaktadır. Sırf cinsiyetlerinden ötürü çocuk yaşta evlilik, zorla evlendirme, fiziksel, psikolojik, cinsel ve ekonomik şiddet, çok eşlilik, fiziksel ve psikolojik taciz ve hatta pek çok zaman namus adı altında işlenen kadın cinayetleri hem dünya genelinde hem de ülkemizde ne yazık ki hala süregelen bir gerçekliktir. Bu sorunların herhangi birini veya birkaçını yaşayan kadınlar karşılaştıkları stres durumu ile baş edemeyebilir. Bu noktada ise kadınların toplumsal tükenmişlik sendromlarının ele alınmasının önemli olacağı düşüncesinden hareketle bu çalışmanın yapılması gerekli görülmüştür. Dahası ataerkil yapının ve aşiret kültürünün baskın olduğu bir alan olarak Şanlıurfa ilinin ele alınması konu açısından uygun görülmüştür.

Literatürde iş yerine özgü bir kavram olarak yer edinmiş tükenmişlik sendromunun en basit hali ile iş yaşamında stres ile baş edememe durumu olduğunu söylemek mümkündür. Her ne kadar tükenmişlik kavramının kökeninde iş yaşamı bulunsa da tükenmişlik kavramı irdelendiğinde kavramın kökeninde yaşanan stres ile baş edememe durumunun bulunması, kavramın yalnızca iş hayatı ile sınırlı kalmaması adına bir yol haritası olarak görülebilir. Nitekim günümüzde kişiler, yalnızca iş

hayatında değil yaşamın her alanında ve anında kendini gösteren zorluklarla yüzleşmektedirler. Bu zorluklar karşısında kişinin enerjisi azalmakta, psikolojisi giderek yıpranmakta, ruhsal denge durumunda çalkantılar yaşanmakta ve tüm bunların sonucunda kişi kendini zayıf ve çaresiz hissedebilmektedir. Bu noktada ise toplumsal tükenmişlik sendromu olgusunun ileri sürülmesinin yerinde olacağı düşünülmektedir. Bu doğrultuda toplumsal tükenmişlik sendromunun bireyin toplumda yaşadığı sorunlar karşısında yaşadıkları stresle başa çıkamama durumu olarak ele alınmasının literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Eğitimde eşitsizlikten, kadın cinayetlerine kadar uzanan oldukça geniş yelpazeli bitmek bilmeyen kadın sorunları düşünüldüğünde kadınların çeşitli sorunlarla ve stres faktörleri işe baş edememeleri ve sonucunda toplumsal tükenmişlik sendromu yaşamaları oldukça muhtemel görünmektedir. Bu nedenle bu çalışma kapsamında ataerkil toplum düzeni içinde toplumsal cinsiyet faktörü ve buna bağlı olarak kadınların yaşadıkları cinsiyet ayrımcılığından kaynaklanan çeşitli sorunlar göz önüne alınarak toplumsal tükenmişlikleri Şanlıurfa ili örneğinde değerlendirilecektir.

Literatür İncelemesi

Toplumsal Cinsiyet ve Ataerkil Yapıda Kadın Sorunsalı

Cinsiyet kavramı, kadın veya erkek olmanın biyolojik yönünü ifade ederken toplumsal cinsiyet kavramı, kadın veya erkek olmaya kültürel olarak toplumun yüklediği anlam ve beklentileri ifade etmektedir. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet kavramı ile kadın ve erkek arasındaki biyolojik farklılıktan öte kültürel ve toplumsal farklılık ifade edilir (Dökmen, 2004). Cinsiyetlerin sergiledikleri davranışların toplumsal yapıya uygun veya uygunsuz bulunması farklı kültürlerle göre değişiklik göstermektedir. Bu durum da toplumsal cinsiyetin doğuştan değil sonradan öğrenildiğine dair bir alt yapı sunmaktadır (Giddens, 2008, s. 485).

Buradan hareketle cinsiyet doğal ve sabittir ancak toplumsal cinsiyetin insan icadı olduğunu, kültüre ve zamana göre değişebildiğini söylemek mümkündür. Nitekim her toplumda erkek ile kadını birbirinden ayıran, davranış biçimleri ve sorumlulukları belirleyen, toplumsal rollerini tanımlayan, bireylerden yerine getirilmesi beklenen sosyo-kültürel değerler bulunmaktadır. Söz konusu bu değerler ile kadın ve erkeğe birtakım roller biçilmektedir. Bu roller ise toplumsal cinsiyet rollerini oluşturmaktadır. Öyle ki toplumsal cinsiyete yönelik davranış ve tutumların şekillendirilmesi daha anne karnında iken bebeğin cinsiyetinin belli olduğu anda başlamaktadır. Böylece bireyler doğdukları andan itibaren toplumsal cinsiyet rollerini öğrenerek yetiştirilir. Bu süreçte farklı cinsiyetteki çocuklar çeşitli oyunları, nesnelere, meslekleri ve bazı davranış kalıplarını kendilerine uygun olup olmadığını ayırt etmeyi öğrenir. Daha çocukluk döneminde öğrenilmeye başlanan bu kalıp yargılar, toplumsal alanda önyargılara, önyargılar da ayrımcılığa yol açmaktadır (Saraç, 2013, s. 27-29).

Toplumsal cinsiyete dair rollerin bir bölümü biyolojik farklılıklardan kaynaklanmaktadır. Nitekim çoğu toplumda kadının doğurganlığı, kadının özel alanla (evle) özdeşleştirilmesine sebep olmuştur. Böylece kadına çocuk bakımı, ev işleri ve aile yaşamı gibi sorumluluklar atfedilmiştir. Kadın özel alanla sınırlandırılırken erkek ise kamusal alanda faaliyet göstermektedir. Kamusal alanda çalışma, üretim, siyaset gibi konular erkekler tarafından yürütülmüştür. Bu iş bölümü ise toplumsal alanda iki cinsin temsiliyeti arasında derin bir fark yaratmıştır. Çalışma yaşamı, eğitim, sivil

toplum örgütlenmesi ve siyaset gibi kamusal alandaki eril hâkimiyet sonucu toplumsal cinsiyet eşitsizliğini kaçınılmaz kılmıştır (Kaypak, 2014, s. 346).

Bu kapsamda ataerkil toplum yapısında kadın ve erkeğe atfedilen rol ve özellikler göz önüne alındığında kadınlara daha çok hassaslık, kırılabilirlik, duygusallık, fedakârlık nitelikleri atfedilirken erkekler rekabetçi, katı, mantıklı ve güçlü olmaktadır (Bora, 2005, s. 59).

Ataerkil yapıdaki söz konusu toplumsal cinsiyet rolleri meslek seçimlerinde de kendini göstermektedir. Kadınlar çoğunlukla fiziksel güç gerektirmeyen meslek alanlarına yönlendirilirken, erkekler fiziksel güç gerektiren meslek alanlarına yönlendirilmektedir. Nitekim kadın edilgen bir konuma ötelenirken erkek etken konumun sahibi olur. Böylece genel olarak erkek sürecin öznesi kadın ise nesnesi durumundadır. Ne yazık ki bu durum kadınların daha zayıf, erkeğe bağımlı ve korunması gereken olarak algılanmasına yol açmaktadır. Bu doğrultuda sürecin çözümlenmesi için özel alan-kamusal alan dikotomisi ön plana çıkmaktadır. Kaldı ki çocukluk dönemlerinden itibaren bu ayrım doğrultusunda çocuklara toplumsal cinsiyet rolleri işlenmekte ve farklı olanaklar sunulmaktadır. Böylelikle daha çok eve dönük ve pasifize edilerek yetiştirilen kız çocukları toplumsal, ekonomik ve siyasal hayatın her aşamasında erkeklerle aynı düzeyde varlık göstermekten yoksun bırakılarak yetişmiş olurlar (Vatandaş, 2007, s. 48-49).

Tüm bunlardan hareketle toplumumuzda “kadınlık” kavramı bağımsız, eşit, özgün bir birey olarak görülmekten ziyade dişiliğin getirdiği nitelikler üzerinden değerlendirilir. Dolayısıyla dişiliğin getirdiği nitelikler gereği kadın öncelikle eş ve annedir. Bu nedenle kadınların alanı ev ile özdeşleştirilmektedir. Bu doğrultuda kadın bakım emeği ve ev işi gibi geleneksel rollere dayanan ancak ekonomik karşılığı olmayan ve genellikle görünmez nitelikteki işlerle yaşamını sürdürürken erkek çalışma hayatına katılmıştır. Bu durum çalışma hayatında baş aktör olarak erkeğin görülmesine, ekonomik özgürlükle beraber toplumda değer kazanıp üretmesine, kadının ise kamusal alandan uzak kalarak pek çok alanda ikincil konumda kalmasına yol açmıştır. Böylece ne yazık ki ev kadını algısı kadınının eğitim, çalışma ve sosyal hayatını olumsuz yönde etkilemektedir. Çalışan kadınlar açısından ise durum daha da karmaşıktır. Ülkemizde kadınlar erkeklere nazaran daha düşük ücretli işlerde çalışmaktadır. Öte yandan kadınların ev işleri ve çocuk bakımı gibi ev içi sorumlulukları da devam etmekte bu sorumlulukları ile çalışma yaşamını birlikte idame ettirmeleri gerekmektedir. Toplumumuzda kadının mesleği her ne olursa olsun kadın aynı zamanda vazgeçilmez bir şekilde ev işçiliğine de devam etmektedir. Erkeğin ise bu sorumluluklardan kadınlara göre yüklerinin çok daha hafif olduğunu hatta bazen bu sorumluluklardan muaf oldukları açıktır. Böylece geleneksel toplum yapısı içinde gerek çalışma hayatının gerekse toplumsal rollerin kadınlar üzerinde çok yönlü sorumluluklar yarattığı ve çeşitli sorunlara yol açtığı söylenebilir. Siyasette ise kadının varlığından ziyade yokluğu söz konusu olup erkeklerle aralarında uçurum bir fark bulunmaktadır. Böylece ülkemizde kadınlara yüklenen toplumsal cinsiyet rollerinin oldukça zor şartlar yarattığını söylemek mümkündür. Öyle ki günümüzde hala kız çocukların eğitimi için yol kat edilmeye çalışılan, çocuk yaşta evlilikleri meşrulaştırmamak için çaba sarf edilen ve hatta kız çocukların öldürülmemeleri adına öğütlenen ailelerinin olduğu bir ortamda kadın olmak elbette çok zordur. Yasal düzenlemelerde ve görünürde kadınlara her ne kadar fırsat eşitliği sunulmaya çalışılsa da gerek ülkemizde gerek dünyada kadınlık

algısındaki ötekileştirmenin aşılması için gerekli olan anahtar zihniyetteki kadınlık algılarının ve toplumsal cinsiyet rollerinin değişimidir (Bingöl, 2014, s. 114; İslamoğlu ve Yıldırımalp, 2014, s. 153).

Kadın ve erkeğe toplum tarafından yüklenmiş olan rol ve sorumluluklar olan toplumsal cinsiyet, bireylerin hayatlarını, sahip oldukları imkanları, kaynaklara ve hizmetlere erişimlerini etkilemektedir. Bu noktada ise kadınların erkeklere nazaran daha dezavantajlı durumdadır. Cinsiyetçi tutum nedeniyle kadınlar ayrımcılığa maruz kalmakta ve pek çok alanda toplumsal statüsü daha yüksek görülen erkeklere karşı fırsat eşitsizliği yaşamaktadır. Böylece cinsiyet ayrımcılığına uğrayan kadınlar, sosyal dışlanmanın tüm boyutlarına maruz kalmaktadır. Ataerkil yapı gücünü yalnızca ailede değil işyerinden kadının varlık göstermeye çalıştığı her alana kadar kendini göstermekte ve cinsiyete dayalı ayrımcılık gerçekleşmektedir (Pekel, 2019, s. 30; Yıldırım alp, 2021, s. 326).

Neticede günümüzde kadınların karşı karşıya kaldıkları ve mücadele içerisinde buldukları çeşitli sorunların temelinde cinsiyet ayrımcılığı ve gelenekselleşmiş toplumsal cinsiyetin bulunduğu düşünülmektedir. Toplumsal cinsiyetin dünyanın her yerinde eşitsizlik yaratan, biçtiği roller gereği erkeği ön planda tutup kadını ikincil konuma atan evrensel bir mesele olduğunu söylemek mümkündür. Zira toplumsal cinsiyet, yalnızca cinsiyet farklılığını ortaya koymaz aynı zamanda içerdiği toplumsal ve kültürel değerler ile cinsler arasında eşit olmayan güç ilişkilerini de belirler (Ökten, 2009, s. 303; Aksöz ve Eroğlu Durkal, 2021, s. 171).

Toplumsal cinsiyetin kadının statüsünü belirlediği ve toplumsal cinsiyetinde bölgenin tarihi ve kültürüne göre şekillendiğini göz önüne aldığımızda Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin kültürel yapısına göre kadının statüsünü ve rollerini belirleyen çeşitli etkenlerin olduğu görülmektedir. Bölgede kadınların genellikle kendileri için değil daha çok aşiret veya toplumun kalıp yargılarına göre davrandığı erkek hâkimiyetinin olduğu bir anlayış söz konusudur (Ökten, 2009, s. 304). Bölgede güçlü bir ataerkil cinsiyet rejimi vardır. Buna bağlı olarak soyun erkek aracılığı ile devam ettiği, erkeğin belirleyici kadının ise ikincil konumda bulunduğu bir anlayış hâkimdir. Erkeğin merkeze alındığı bölgede geleneksel rol ve statüler kadının konumunu belirlemektedir. Kadınlar, ev hanımı ve analık rolleri ön planda tutulmakta ve daha çok özel alanla sınırlı kalmaktadırlar. Bölgede okuryazarlık oranı cinsiyete göre değişmekle birlikte kadın okuryazar sayısı erkeklere göre daha azdır. Akrabalık ilişkilerinin oldukça önemli olduğu aşiret sistemi etkin bir şekilde varlığını sürdürmekte ve hala yaygın biçimde akraba evlilikleri gerçekleştirilmektedir. Ayrıca evlenme yaşı çok düşüktür ve bölgede nüfus artış hızı fazladır. Kadınların doğurganlığı, çok çocuk doğurması, erkek çocuk doğurması hala daha önemli görülmektedir. Bu nedenledir ki çok eşlilik de süregelmektedir. Namus kavramı kadın cinselliği ile bağdaştırılarak kadınların kontrol edilmesine yönelik bir eğilim vardır ve kadın namusunu korumak ise erkeğin görevidir. Bu durum kadınları, eğitimden evliliğe kadar pek çok alanda etkilemektedir (Ökten, 2009, s. 310-311).

Toplumun derinliklerine kök salan cinsiyet hiyerarşisi ve meydana getirdiği sorunları sona erdirmek için yapılması gereken pek çok iş ve aşılması gereken uzun bir yol vardır. Fakat her şeyden önce toplumdaki düşünce yapısının değişmesi ve cinsiyetlere yönelik mevcut algıların yıkılması ve yeniden inşa edilmesi gerekmektedir. Bu

kapsamda toplum nezdinde sorunların çözülmesi adına her iki cinsin de konuya dair daha bilinçli ve duyarlı bir şekilde yetiştirilmesi önem arz etmektedir (Vatandaş, 2007, s. 49; Aksöz ve Eroğlu Durkal, 2021, s. 171).

Şekil 1: Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Sorunları

Kaynak: Yazarlar tarafından yazın incelenerek oluşturulmuştur.

Tüm bu anlatılanlar neticesinde toplumda kadın ve erkeklerin toplumsal hayata katılım biçiminin, statüsünün, görünürlüğünün sahip olduğu olanakların, hak ve hizmetlere erişiminin toplumsal cinsiyet algısından kaynaklandığı söylenebilir. Toplumsal cinsiyet rolleri gereği eril hâkimiyetin olduğu bir toplumda oluşan yüzlerce yıllık kalıp yargılar sonucunda kadınlar eğitim, sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal olmak üzere hayatın her alanında erkeğe göre daha düşük konumlarda tutulmakta ve böylelikle kaçınılmaz bir şekilde geri planda kalarak daha az toplumsal değer görmektedir. Söz konusu toplumsal cinsiyetin kadınlara attığı roller kadınların erkeklere nazaran pasif ve edilgen bir konumda olmasına yol açmış ve bu durum cinsiyet ayrımcılığını da beraberinde getirmiştir. Toplumsal cinsiyet ve buna dayalı olarak ortaya çıkan cinsiyet ayrımcılığı ise başlı başına bir sorun olmasının yanı sıra kadınlar açısından çeşitli sorunların da temelini oluşturmaktadır. Nitekim sırf cinsiyetlerinden dolayı ayrımcılığa maruz kalan kadınların sorunları daha dünyaya gelinen andan itibaren başlamakta ve aile içerisindeki imkânlardan öncelikli olarak erkek çocuk faydalanmaktadır. Bu noktada karşılaşılan problemler silsilesinin başında eğitim hakkından yoksun bırakılmak gelmektedir. Eğitim hakkından mahrum kalan kadınlar toplumsal hayatta var olamamaktadır. Eğitimde fırsat eşitsizliği toplumsal, ekonomik ve coğrafi faktörlerle de desteklenerek kadınların toplumsal hayattaki varlıklarına engel olmaktadır. Zira eğitim, kadınların istihdamına, siyasal katılımına etki eden, yoksulluğunun önüne geçen, bireysel özgürlüklerinin sağlanması yönünde etkili olan, toplumsal statülerini arttıran, ikincil konumlarını aşmakta anahtar bir rol üstlenen, kadınların haklarını bilmeleri ve kullanabilmeleri için öncü olan hayati bir unsurdur. Dolayısıyla kadınların toplumsal alanda yaşadıkları pek çok sorunun temeli eğitimden, eğitim sorunu ise toplumsal cinsiyetin getirdiği cinsiyet ayrımcılığından kaynaklanmaktadır. Eğitim sorununun devamında kadınların karşılaştıkları diğer bir sorun ise istihdamdır. Kadınlar çalışma hayatına giriş aşamasından başlamak üzere çalışma hayatının her bir evresinde çeşitli sorunlar yaşamaktadır. Bu sorunlar işe alımda ayrımcılık, mesleki eğitimde eşitsizlik, kariyerleri önündeki cam tavan sendromu ve cam uçurum gibi engeller, ücretlendirmede farklılık, iş güvencesinde eşitsizlik, mobbing, iş yerinde cinsel taciz, iş-aile çatışması gibi sıralanabilir. Toplum nezdinde normalleşmiş olan bu durum sonucunda ise kadınlar toplumun her alanında erkeklerle eşit seviyede yer alamamakta ve pek çok toplumsal soruna da maruz kalmaktadır. Öyle ki bu durum, kadınların insan haklarını ihlal edecek kadar ciddi boyuttaki sorunlara yol açmaktadır. Bu kapsamda kadına yönelik her türlü şiddet evrensel boyutta varlığını günümüzde dahi sürdüren bir sorundur. Sırf cinsiyetlerinden ötürü fiziksel, psikolojik, cinsel ve ekonomik şiddete maruz kalan kadınlar fiziksel ve psikolojik pek çok sorun yaşamaktadır. İlginçtir ki kadına yönelik şiddetten yine utanç ve korku duyan kadınlardır ki çoğunlukla şiddet gizli tutulmaktadır. Duygu ve düşüncelerin bastırılması, çocuk yaşta evlilik, zorla evlendirilme, cinsel taciz ve tecavüz,

çok eşlilik ve hatta namus adı altında işlenen kadın cinayetleri başta olmak üzere kadınların katledilmesi akıl almaz bir biçimde toplumsal hayatta var olan ve bitmek tükenmek bilmeyen toplumun acı gerçekleridir. Belki de daha acı olan ise söz konusu olan tüm bu problemlerin toplum nezdinde alışılmış olmasıdır. Her ne kadar son yıllarda medyanın da etkisi ile kadın sorunları gözle görülür bir biçimde gündemde sıklıkla yer alan bir tartışma konusu olsa da kadınların yaşadıkları sorunlar yüzyıllardır süregelmektedir. Bu sorunların çözümü bir yana, sorunların her geçen gün daha ciddi bir hal aldığı düşünülmektedir. Çünkü sorunların birçoğunun temelinde toplum tarafından kadınlara atfedilen gelenekselleşmiş toplumsal cinsiyet rolleri yatmakta bu durum ise her iki cinsin de çocukluktan itibaren yetiştirilme tarzlarının ve toplumsal kalıp yarguların değiştirilmesini gerektirmektedir. Hal böyleyken bu durumun uzun bir süreç gerektirdiği ortadadır. Ayrıca bu sorunların küresel nitelik taşıması ve temelinde toplumsal cinsiyet rolleri gibi kırılması güç faktörlerin bulunması konunun ivedilikle ele alınmasını gerektirmektedir.

Oldukça kompleks bir yapıda olan ve kısır döngü niteliğindeki bu sorunların herhangi birini veya birçoğunu yaşayan kadınlar yaşanan stres durumu ile baş edemeyebilir ve güçlerini yitirebilir. Bu nedenle kadınların toplumsal tükenmişlik sendromlarını ele almanın önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca toplumsal cinsiyet rollerinin, ataerkil yapının ve aşiret kültürünün baskın olduğu bir coğrafya olan Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin ele alınmasının, çalışmanın amacına uygun olacağı ve literatüre katkı sağlayacağı varsayılmaktadır.

Tükenmişlik Sendromundan Toplumsal Tükenmişlik Sendromuna

Tükenmişlik sendromu geçmişten günümüze önemli bir sorunsal olarak varlığını devam ettiren, herkesin tanıdığı ve bildiği bir duygudur. Yorucu bir günün ardından kendine gelme düşüncesi ile evine gelen bir kişinin tükenmişlik sendromuna yakalanmış olması günümüzde oldukça yüksek bir olasılıktır. Tükenmişlik, uzun süreli stres veya hayal kırıklığı neticesinde yaşanan duygusal ya da fiziksel bir bitkinlik halidir (Kahya, 2015, s. 530).

Tükenmişlik sendromu ilk kez 1974 yılında Herbert J. Freudenberger tarafından, "başarısız olma, yıpranma, enerji ve gücün azalması veya tatmin edilemeyen istekler sonucunda bireyin iç kaynaklarında meydana gelen tükenme durumu" şeklinde tanımlanarak literatüre geçmiştir (Freudenberger, 1974, s. 159). Tarihsel süreç göz önüne alındığında ise tükenmişlik sendromunun pek çok araştırmaya konu edildiği ve birbirinden farklı pek çok tanım geliştirildiği gözlemlenmektedir. Ancak tükenmişlik sendromuna dair günümüzde yaygın şekilde kabul gören tanım Maslach Tükenmişlik Ölçeği'ni geliştiren Maslach ve Jackson'a aittir. Maslach ve Jackson tükenmişliği "iş gereği yoğun duygusal taleplere maruz kalan ve sürekli diğer insanlarla yüz yüze çalışmak durumunda olan kişilerde görülen fiziksel bitkinlik, uzun süreli yorgunluk, çaresizlik ve umutsuzluk duygularının, yapılan işe, hayata ve diğer insanlara karşı olumsuz tutumlarla yansımalarıyla oluşan bir sendrom" şeklinde tanımlamıştır (Maslach and Jackson, 1981, s. 99). Daha yalın bir ifadeyle Maslach tükenmişliği "iş gereği insanlarla yoğun bir ilişki içerisinde olan bireylerde görülen duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve düşük kişisel başarı hissi" olarak tanımlamıştır (Ardıç ve Polatçı, 2008, s. 70).

Dolayısıyla Maslach ve Jackson tarafından tükenmişlik sendromuna dair geliştirilen bu

tanımlama üç farklı boyut üzerinden yapılmış bir tanımlamadır. Bu kapsamda tükenmişlik, “duygusal tükenmişlik, duyarsızlaşma ve azalan kişisel başarı duygusundan meydana gelen psikolojik bir sendromdur” (Maslach and Jackson, 1981, s. 99). Tükenmişliği bu üç farklı boyutu ile inceleyen Maslach ve Jackson’a göre duygusal tükenmişlik; kişinin ruhen yıpranma duygusunu ifade ederken, duyarsızlaşma; kişinin birlikte çalıştığı veya hizmet ettiği kişilere karşı katı, negatif ve anlayışsız bir tavra bürünmesini, kişisel başarı azlığı ise kişinin başarıya erişme ve yeterli hissetme duygusundaki azalmayı ifade etmektedir (Birdir ve Tepeci, 2003, s. 94). Bu doğrultuda kişinin ruhsal çöküntü durumunu ifade eden duygusal tükenme, tükenmişlik sendromunun temel ve ilk evresini meydana getirir. Tükenmişlik sendromunun ikinci boyutu olan duyarsızlaşma ile kişinin iş ilişkisi içerisinde olduğu insanlara mesafeli davranma, negatif ve karşıt tavırlar sergileme, onları umursamaz bir tutum içerisinde olma kastedilir. Bunun sonucunda ise iletişim problemleri, iş ortamında gerginlik ve çatışmalar meydana gelmektedir. Tükenmişliğin üçüncü boyutu ve son aşaması kişisel başarı hissinde azalmadır. Tükenmişlik yaşayan kişi yaptığı işte başarısız olduğunu ve işinde yeterli olmadığını düşünür. Bu olumsuz düşünceler ise zamanla kişinin işinde hatalar yapmasına, kendini suçlu hissetmesine ve güveninin kırılmasına yol açar (Gülbayrak ve Mavili Aktaş, 2020, s. 416). Tükenmişliğin söz konusu üç boyutunun sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde, kişinin kronikleşmiş bir yorgunluk içinde olduğu, kendi kabuğuna çekildiği ve giderek artan bir yetersizlik hissine kapıldığı gözlemlenmektedir (Okutan vd., 2013, s. 3).

Böylelikle tükenmişlik, kişiyi yavaşça içerisine alan, sinsice ilerleyen ve uzun bir müddet kişiyi enerjisi tükenmiş ve bitkin hissettiren kronik bir yorgunluk halidir. Tükenmişlik aniden ortaya çıkan bir durumdan ziyade yavaş bir biçimde gelişen bir belirtiler yumağı olması sebebiyle kısa sürede iyileşmez. Aksine tükenmişlik belirtilerinin göz ardı edilmeksizin zamanında teşhis edilmesi ve önlem alınması gerekmektedir. Tükenmişlik yaşayan kişi fiziksel, ruhsal ve duygusal olarak bitkin olup çevresine karşı ise ilgisiz ve eleştireldir (Ardıç ve Polatçı, 2008, s. 73; Kahya, 2015, s. 531).

Tükenmişliğin nedenleri göz önüne alındığında ise tükenmişliğin pek çok nedenden etkilendiği ve çok boyutlu kompleks bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Bu kapsamda tükenmişlik sendromunun kişinin kendinden kaynaklanan kişisel nedenleri ve kişinin dışında gerçekleşen bulunduğu çevreden kaynaklanan örgütsel nedenleri bulunmaktadır. Yaş, cinsiyet, medeni durum, çocuk sayısı, eğitim seviyesi gibi demografik faktörler, A tipi kişilik yapısı, kişisel beklentilerin yüksek olması, informal ilişkiler, motivasyon, işkoliklik kişisel nedenler iken yapılan meslek tipi, işin niteliği, iş yükü yoğunluğu, çalışma saatleri, iş yerinin özellikleri, çalışma alanının olumsuz fiziksel koşulları, rol belirsizliği, rol çatışması, örgüt içi ilişkiler ve çatışmalar, örgütsel iletişimsizlik, kararlara katılmama, işte ilerleme fırsatları, kontrol eksikliği veya fazlalığı, sosyal desteğin olmaması, toplumsal ve ekonomik etkenler ise tükenmişliğin örgütsel nedenleri arasında yer almaktadır (Kaçmaz, 2005, s. 30; Otacıoğlu, 2008, s. 105; Ardıç ve Polatçı, 2008, s. 71-72; Okutan vd., 2013, s. 3).

Tükenmişliğin belirtileri kişiye göre farklılık göstermekle beraber genellikle fiziksel, psikolojik ve davranışsal belirtiler olarak sınıflandırılabilir. Tükenmişlik fiziksel olarak başlangıçta bitkinlik ve yorgunluk, uyku bozukluğu, uyuşukluk, baş ağrısı gibi hafif belirtilerle başlar ve önlem alınmadığı takdirde kronik yorgunluk, enerji kaybı,

güçsüzlük, kas krampları, bel ağrısı, enfeksiyonlara karşı direncin azalması, sürekli soğuk algınlıkları, solunum güçlüğü, mide hastalıkları, aşırı kilo alımı veya kaybı, kalp çarpıntısı ve cilt hastalıklarına yol açabilir. Tükenmişliğin psikolojik belirtileri ise ilgisizlik, eleştirme, ümitsizlik, özgüven kaybı, tedirginlik ve huzursuzluk, sinirlilik, psikolojik incinmeye açıklık, güvensiz hissetme, sabırsızlık, insan ilişkilerinde sorunlar yaşama, şüphencilik, suçluluk hissi, depresyon, çaresizlik, düşüncelerde belirsizlik ve karmaşıklık, saygı, arkadaşlık, nezaket gibi olumlu duygularda azalma şeklinde sıralanabilir. Davranışsal belirtiler ise fiziksel ve psikolojik belirtilere nazaran kişinin çevresi tarafından daha kolay anlaşılabilen tükenmişlik belirtileridir. Söz konusu belirtiler arasında çabuk öfkelenme, ağlama nöbetleri, konsantrasyon problemi, unutkanlık, aile içi çatışmalar, yalnız kalma isteği, alınganlık, işine karşı hoşnutsuzluk, düşük iş performansı, işe geç gitme veya gitmeme, hatalı iş yapma ve şikâyet sayılarındaki artış, örgütsel bağlılıkta azalma bulunmaktadır (Ardıç ve Polatçı, 2008, s. 73-74; Naktiyok ve Karabey, 2010, s. 183).

Netice itibariyle gerek Maslach'ın ileri sürdüğü tanım gerekse de literatürde kabul gören genel görüş, tükenmişlik sendromunun yoğun iş stresi sebebiyle meydana gelen psikolojik bir süreç olduğu yönündedir (Spector, 2008, s. 269). Dolayısıyla literatürde iş yerine özgü bir kavram olarak yer edinmiş tükenmişlik sendromunun en basit hali ile iş yaşamında stres ile baş edememe durumu olduğunu söylemek mümkündür. Günümüzde bireylerin vakitlerinin büyük kısmını iş yerinde geçirmeleri ve iş yerinde çeşitli stres faktörleri ile karşılaşmaları doğru olmakla birlikte bu durumu yalnızca iş yeri üzerinden ele almak sınırlayıcıdır. Öyle ki bireyler yalnızca iş yerinde değil toplumsal yaşamın her alanında stres durumları ile karşılaşmaktadır. Bu nedenle stres karşısında etkin mücadele edememe sonucunda ortaya çıkan tükenmişliğin sadece iş yeri ile değil toplumsal boyutta ele alınmasının daha kapsayıcı olacağı varsayılmaktadır. Bu doğrultuda toplumsal yaşam göz önüne alındığında ise kadınların çeşitli sorunlarla ve pek çok stres durumları ile karşılaştıkları yadsınamaz bir gerçektir. Buradan hareketle tükenmişlik sendromu kavramından yola çıkarak kadınların toplumsal alanda çeşitli sorunlar yaşamaları, yıpranmaları, enerji ve güçlerini yitirmeleri toplumsal tükenmişlik olarak nitelendirilebilir (Arslan vd., 2022, s. 870).

Bu kapsamda her ne kadar tükenmişlik kavramının kökeninde iş yaşamı bulunsa da tükenmişlik kavramı irdelendiğinde kavramın kökeninde yaşanan stres ile baş edememe durumunun bulunması, kavramın yalnızca iş hayatı ile sınırlı kalmaması adına bir yol haritası olarak görülebilir. Nitekim insanoğlu için stresle başa çıkamama durumu ve çaresizlik hissi buna bağlı gelişen kronik yorgunluk ve ümitsizlik yalnızca iş yaşamında değil hayatın içinde her alanda çeşitli faktörlerden kaynaklanabilir. Zira günümüzde bireyler hayatın her alanında kendini gösteren çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Öyle ki kadınların toplumsal hayatta, siyasette, çalışma hayatında dolayısıyla her alanda yüzyıllardır süregelen ikincil konumu onlar için pek çok stres faktörü meydana getirmektedir. Bu stres faktörleri ve kişinin verdiği mücadele psikolojik dengeyi bozabilmekte, yaşanan enerji kaybı nihayetinde kişinin güçsüzlük, savunmasızlık, çaresizlik ve kaygı hislerinin paradoks bir hâl almasına yol açabilmektedir. Gerek dünyada gerekse de ülkemizdeki toplumsal koşullar göz önüne alındığında kadınların söz konusu paradoks içerisinde yer alan ve incelemeye tabi tutulması gereken bir dezavantajlı grup olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla eğitime eşitsizlikten, kadın cinayetlerine kadar uzanan oldukça geniş yelpazeli bitmek bilmeyen

kadın sorunları düşünüldüğünde kadınların çeşitli sorunlarla ve stres faktörleri işe baş edememeleri ve sonucunda toplumsal tükenmişlik sendromu yaşamaları oldukça muhtemel görünmektedir. Bu nedenle bu çalışma kapsamında ataerkil toplum düzeni içinde toplumsal cinsiyet faktörü ve buna bağlı olarak kadınların yaşadıkları cinsiyet ayrımcılığından kaynaklanan çeşitli sorunlar göz önüne alınarak toplumsal tükenmişlikleri Şanlıurfa ili örneğinde değerlendirilecektir.

Yöntem

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Şanlıurfa'da yaşayan kadınların demografik özellikleri açısından toplumsal tükenmişlik düzeylerinde bir farklılık olup olmadığını belirlemektir. Bu doğrultuda çalışmanın gerçekleştirildiği bölgede toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin etkin olmasından hareketle elde edilen bulguların toplumsal cinsiyet ile ilişkilendirilerek ele alınmasının literatüre katkı sunacağı düşünülmektedir.

Örnekleme Süreci

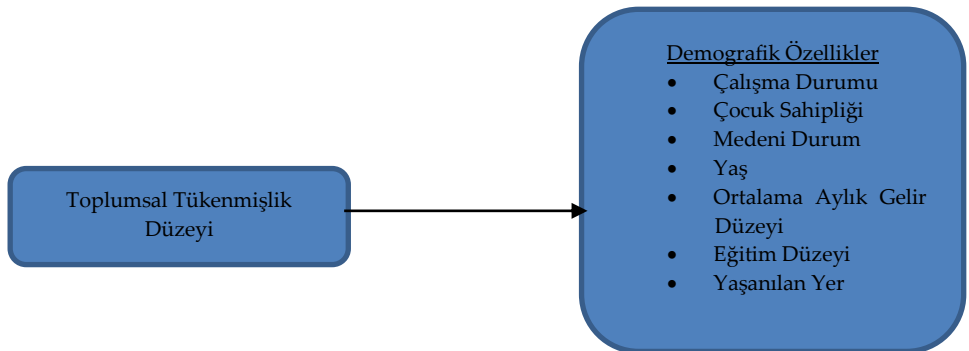
Araştırmanın ana kümesini Şanlıurfa'da yaşayan kadınlar oluşturmaktadır. Ancak "zaman ve maliyet kısıtlaması nedeniyle örnekleme yoluna gidilmiş ve örneklem büyüklüğünün %95 güvenilirlik ve %5 örneklem hatası ile 384" olduğu tespit edilmiştir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004). Verilerin toplanmasında kolayda örnekleme yöntemiyle anket uygulaması yapılmıştır. Pandemi koşulları nedeniyle hem yüz yüze anket hem online anket yoluyla veriler toplanılmıştır. Anketler 20.05.2022 ile 30.06.2022 tarihleri arasında Şanlıurfa'da yaşayan 385 kadına gönüllülük esasına göre uygulanmıştır.

Veri Toplama Yöntemi ve Aracı

Araştırma için gerekli olan veriler, anket metodu uygulanarak toplanmıştır. Araştırma için hazırlanan anket iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Maslach ve Jackson (1981) tarafından geliştirilen 22 maddeden oluşan Maslach Tükenmişlik Ölçeği'nin (Maslach Burnout Inventory) Arslan ve arkadaşları tarafından toplumsal tükenmişliğe uyarlanmış hali yer almaktadır (Arslan vd., 2022, s. 878). İkinci bölümde ise, çalışma durumu, çocuk sahipliği, medeni durum, yaş, ortalama aylık gelir düzeyi, eğitim düzeyi, yaşanılan yer gibi 7 demografik faktör yer almaktadır. Ölçekler 5'li likert ile ölçülmüştür.

Araştırmanın Modeli ve Hipotezleri

Şekil 2: Araştırmanın Modeli

Araştırmanın modeli ve amacı doğrultusunda geliştirilen hipotezler şu şekildedir:

H₁: Şanlıurfa'da yaşayan kadınların çalışma durumlarına göre toplumsal tükenmişlik düzeylerinde farklılık vardır.

H₂: Şanlıurfa'da yaşayan kadınların çocuk sahipliklerine göre toplumsal tükenmişlik düzeylerinde farklılık vardır.

H₃: Şanlıurfa'da yaşayan kadınların medeni durumlarına göre toplumsal tükenmişlik düzeylerinde farklılık vardır.

H₄: Şanlıurfa'da yaşayan kadınların yaş düzeylerine göre toplumsal tükenmişlik düzeylerinde farklılık vardır.

H₅: Şanlıurfa'da yaşayan kadınların ortalama aylık gelir düzeylerine göre toplumsal tükenmişlik düzeylerinde farklılık vardır.

H₆: Şanlıurfa'da yaşayan kadınların eğitim düzeylerine göre toplumsal tükenmişlik düzeylerinde farklılık vardır.

H₇: Şanlıurfa'da yaşayan kadınların yaşadıkları yere göre toplumsal tükenmişlik düzeylerinde farklılık vardır.

Kullanılan Yöntemler

Araştırmada elde edilen veriler "SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 25.0 programı" kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerde normal dağılıma uygunluk Q-Q Plot çizimi ile incelenmiştir. Çarpıklık ve basıklık değerlerinin " $\pm 1,96$ arasında kalıyorsa veriler normal dağılıyor" yorumu yapılabilir (Can, 2022, s. 87). Normal dağılım uygunluk normallik testleri ve basıklık çarpıklık değerleri ile kontrol edilmiştir. Bu doğrultuda verilerin normal dağılım varsayımını sağladığı tespit edilmiştir. Araştırmada kullanılan ölçeğin güvenilirliği Cronbach Alpha ile hesaplanmıştır. Ayrıca ölçeğe ilişkin açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır. Kadınların medeni durumu, çocuk sahipliği ve çalışma durumu açısından toplumsal tükenmişlik düzeylerindeki farklılıkları belirlemek için t- testi analizi yapılmıştır. Kadınların yaşı, eğitim durumu, ortalama aylık gelir düzeyi ve yaşadıkları yer açısından toplumsal tükenmişlik düzeylerindeki farklılıkları belirlemek için anova testi analizi yapılmıştır.

Verilerin Analizi ve Araştırmanın Bulguları

Güvenilirlik Analizi

Ölçeğin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı " $0.00 \leq \alpha < 0.40$ ise ölçek güvenilir değil, $0.40 \leq \alpha < 0.60$ ise ölçek düşük derecede güvenilir, $0.60 \leq \alpha < 0.80$ ise ölçek oldukça güvenilir ve $0.80 \leq \alpha < 1.00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir" olarak değerlendirilir (Can, 2022, s. 396).

Tablo 1'de araştırmada kullanılan ölçeğin güvenilirlik analizi yapılmıştır.

Tablo 1: Güvenirlilik Analizi Sonuçları

Faktör Adı	Cronbach's Alpha	Madde Sayısı
Toplumsal Tükenmişlik	,902	22

Araştırmada kullanılan ölçeğe uygulanan güvenilirlik analizine göre, toplumsal tükenmişlik ölçeğinin Cronbach's Alfa (α) değeri 0,902 olarak belirlenmiştir. Elde edilen sonuç, toplumsal tükenmişlik ölçeğinin yüksek derecede güvenilir olduğunu göstermiştir.

Faktör Analizi

Araştırmada yer alan toplumsal tükenmişlik düzeyini ölçmeye yönelik değişkenlerle ilgili 22 maddeye faktör analizi yapılmıştır.

Toplumsal Tükenmişlik Düzeyini Ölçmeye Yönelik Değişkenlere İlişkin Faktör Analizi

Tablo 2: Toplumsal Tükenmişlik Düzeyini Ölçmeye Yönelik Değişkenlere İlişkin Faktör Analizi Sonuçları

Ölçek Alt Boyutları	Maddeler	Yük Değerleri	Açıklanan Varyans (%)
Duygusal Tükenmişlik	"Yaşadığım toplumdaki yıldırımımı hissediyorum"	,764	34,887
	"Toplumdan soğuduğumu hissediyorum"	,725	
	"Yaşadığım toplum gereği karşılaştığım kadınların ne hissettiğini hemen anlarım"	,661	
	"Yaşadığım toplum insanlara karşı sert bir tutum sergilememi gerektiriyor"	,656	
	"Sabah kalktığımda bir gün daha bu toplumda yerim olmadığını hissediyorum"	,649	
	"Yaşadığım toplum gereği karşılaştığım bazı kimselere sanki insan değilmiş gibi davrandığımı fark ediyorum"	,648	
	"Toplumda kendimi ruhen tükenmiş hissediyorum"	,620	
	"Yaşadığım toplumsal olayların (kadına şiddet, mobbing, kadın cinayetleri vb.) beni hayal kırıklığına uğrattığını düşünüyorum"	,619	
	"Yaşadığım toplum gereği karşılaştığım kadınların sorunlarına en uygun çözüm yollarını bulurum"	,612	
	"Bu toplumun beni giderek katılaştırmasından korkuyorum"	,612	
	"Yaşadığım toplumdaki kadınların yaşamına katkıda bulunduğuma"	,589	

	inanyorum”		
	“Bütün gün insanlarla uğraşmak benim için gerçekten çok yıpratıcı”	,577	
	“Çok şeyler yapacak güçteyim”	,577	
Kişisel Başarı	“Yaşadığım toplumda, bir kadın olarak üstlenebileceğimden daha fazla sorumluluk yüklendiğini hissediyorum”	,702	
	“Toplumda karşılaştığım insanlarla aramda rahat bir hava yaratıyorum”	,679	
	“Yaşadığım toplum gereği karşılaştığım insanlara ne olduğu umurumda değil”	,660	22,182
	“Toplumdaki insanlarla yakın bir etkileşimden sonra kendimi canlanmış hissediyorum”	,653	
	“Toplumda benimle aynı şeyleri yaşayan kadınlarla doğrudan iletişim kurmak, bende çok fazla stres yaratıyor”	,591	
Duyarsızlaşma	“Bu toplumda varlığımı tehdit altında hissediyorum”	,746	
	“Toplumda yaşadığım duygusal sorunlara seri kanlılıkla yaklaşırım”	,714	18,407
	“Bu toplumda bir kadın olarak varlığımı kabul ettirecek birçok başarı elde ettim”	,680	
	“Toplumda karşılaştığım insanların bazı problemlerini sanki ben yaratmışım gibi davrandıklarını hissediyorum”	,623	

KMO: ,764 Bartlett Küresellik Testi (p): 3336,454 Toplam Açıklanan Varyans (%):75,476

Demografik Bulgular

Araştırmaya katılan kadınların demografik olarak dağılımları Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 3: Katılımcıların demografik özelliklerine göre dağılımı

Çalışma Durumu	N	%
Evet	236	61,3
Hayır	149	38,7
Toplam	385	100
Medeni Durum	N	%
Evli	228	59,2
Bekar	157	40,8
Toplam	385	100
Yaş	N	%
18-28	64	16,6
29-38	101	26,2
39-48	139	36,1
49-58	48	12,5
59 ve üzeri	33	8,6
Toplam	385	100

Aylık Gelir	N	%
2500 TL' den az	32	8,2
2501-3500 TL	31	8,1
3501-4500 TL	126	32,7
4501-5500 TL	98	25,5
5501 TL' den fazla	98	25,5
Toplam	385	100
Eğitim Durumu	N	%
İlköğretim	92	23,9
Lise	48	12,5
Ön lisans	38	9,9
Lisans	121	31,4
Lisansüstü	86	22,3
Toplam	385	100
Çocuk Sahipliği	N	%
Evet	208	54
Hayır	177	46
Toplam	385	100
Yaşanılan Yerleşim Birimi	N	%
Köy	38	9,9
İlçe	104	27
İl Merkezi	243	63,1
Toplam	385	100

Hipotezlerin Test Edilmesi

H₁: Şanlıurfa'da yaşayan kadınların çalışma durumlarına göre toplumsal tükenmişlik düzeylerinde farklılık vardır.

Tablo 4: Katılımcıların Çalışma Durumlarına Göre Toplumsal Tükenmişlik Düzeylerine Yönelik t-Testi Analizi Sonuçları

Toplumsal Tükenmişlik	N	$\bar{x}$	t	Sig.
Evet	236	3,3963	-,478	,633
Hayır	149	3,4242		
Duygusal Tükenmişlik	N	$\bar{x}$	t	Sig.
Evet	236	3,3589	,200	,842
Hayır	149	3,3444		
Kişisel Başarı	N	$\bar{x}$	t	Sig.
Evet	236	3,4755	-1,483	,139
Hayır	149	3,5725		
Duyarsızlaşma	N	$\bar{x}$	t	Sig.

Evet	236	3,3370	,087	,931
Hayır	149	3,3307		

Katılımcıların çalışma durumları açısından toplumsal tükenmişlik düzeylerinde bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla t-testi analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda ulaşılan değer $p=,633>,05$ olarak belirlenmesinden dolayı katılımcıların çalışma durumlarına göre farklılık belirlenmemiştir. Yine toplumsal tükenmişliğin alt boyutlarında da çalışma durumları açısından incelendiğinde, her üç alt faktör düzeyinde de kadınlar çalışma durumlarına göre tükenmişlik açısından farklılaşmamaktadır. Buna göre çalışan kadınlar ve çalışmayan kadınlar genel olarak tükenmişlik ve alt boyutları açısından birbirine benzerdir.

H₂: Şanlıurfa'da yaşayan kadınların çocuk sahipliklerine göre toplumsal tükenmişlik düzeylerinde farklılık vardır.

Tablo 5: Katılımcıların Çocuk Sahipliklerine Göre Toplumsal Tükenmişlik Düzeylerine Yönelik t-Testi Analizi Sonuçları

Toplumsal Tükenmişlik	N	$\bar{x}$	t	Sig.
Evet	208	3,322	-2,024	,044
Hayır	177	3,4481		
Duygusal Tükenmişlik	N	$\bar{x}$	t	Sig.
Evet	208	3,2787	-2,570	,011
Hayır	177	3,4179		
Kişisel Başarı	N	$\bar{x}$	t	Sig.
Evet	208	3,4020	-2,444	,015
Hayır	177	3,5668		
Duyarsızlaşma	N	$\bar{x}$	t	Sig.
Evet	208	3,3808	,901	,368
Hayır	177	3,3123		

Katılımcıların çocuk sahiplikleri açısından toplumsal tükenmişlik düzeylerinde bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan t-testi analizi sonucunda ulaşılan değer $p=,044<,05$ olmasından dolayı katılımcıların çocuk sahiplikleri açısından toplumsal tükenmişlik düzeylerinde bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çocuk sahibi olmayan katılımcıların çocuk sahibi olan katılımcılara göre toplumsal tükenmişlik düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Yine toplumsal tükenmişliğin alt boyutlarında da çocuk sahipliği açısından anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için yapılan t-testi analizi sonucunda "duygusal tükenmişlik" ($p=,011<,05$) ve "kişisel başarı" ($p=,015<,05$) boyutlarında katılımcıların çocuk sahiplikleri açısından bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çocuk sahibi olmayan katılımcıların çocuk sahibi olan katılımcılara göre duygusal tükenmişlik ve kişisel başarı düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

H₃: Şanlıurfa'da yaşayan kadınların medeni durumlarına göre toplumsal tükenmişlik düzeylerinde farklılık vardır.

Tablo 6: Katılımcıların Medeni Durumlarına Göre Toplumsal Tükenmişlik Düzeylerine Yönelik T-Testi Analizi Sonuçları

Toplumsal Tükenmişlik	N	$\bar{x}$	t	Sig.
Evli	228	3,2797	-3,184	,002
Bekâr	157	3,4825		
Duygusal Tükenmişlik	N	$\bar{x}$	T	Sig.
Evli	228	3,1740	-3,835	,000
Bekâr	157	3,4591		
Kişisel Başarı	N	$\bar{x}$	T	Sig.
Evli	228	3,3925	-2,665	,008
Bekâr	157	3,5847		
Duyarsızlaşma	N	$\bar{x}$	T	Sig.
Evli	228	3,2895	-,882	,379
Bekâr	157	3,3612		

Katılımcıların toplumsal tükenmişlik düzeylerinin medeni durumlarına göre farklılıklarına ölçebilmek adına yapılan t-testi analizi sonucunda ulaşılan değerin $p=,002<,05$ olması nedeniyle katılımcıların medeni durumları açısından toplumsal tükenmişlik düzeylerinde bir farklılık olduğu sonucu elde edilmiştir. Bekâr olan katılımcıların evli olan katılımcılara göre ise toplumsal tükenmişlik düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yine toplumsal tükenmişliğin alt boyutlarında da medeni durum açısından anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için yapılan t-testi analizi sonucunda "duygusal tükenmişlik" ($p=,000<,05$) ve "kişisel başarı" ($p=,008<,05$) boyutlarında katılımcıların medeni durumları açısından bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Bekâr olan katılımcıların evli olan katılımcılara göre duygusal tükenmişlik ve kişisel başarı düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

H₄: Şanlıurfa'da yaşayan kadınların yaş düzeylerine göre toplumsal tükenmişlik düzeylerinde farklılık vardır.

Tablo 7: Katılımcıların Yaşlarına Göre Toplumsal Tükenmişlik Düzeylerine Yönelik Anova Testi Analizi Sonuçları

Toplumsal Tükenmişlik	N	$\bar{x}$	F	Sig.
18-28	64	3,4963	4,752	,001
29-38	101	3,2658		
39-48	139	3,5200		
49-58	48	3,1753		
59 ve üzeri	33	3,4545		
Duygusal Tükenmişlik	N	$\bar{x}$	F	Sig.
18-28	64	3,5029	6,495	,000
29-38	101	3,1441		
39-48	139	3,4444		
49-58	48	3,1746		

	N	$\bar{x}$	F	Sig.
59 ve üzeri	33	3,6667		
Kişisel Başarı				
18-28	64	3,6171	6,632	,000
29-38	101	3,3310		
39-48	139	3,7034		
49-58	48	3,1786		
59 ve üzeri	33	3,1250		
Duyarsızlaşma				
18-28	64	3,2913	,477	,753
29-38	101	3,3807		
39-48	139	3,3627		
49-58	48	3,1714		
59 ve üzeri	33	3,6000		

Katılımcıların yaş düzeyleri açısından toplumsal tükenmişlik düzeylerinde bir farklılık olup olmadığını ölçebilmek için yapılan anova testi analizi sonucunda ulaşılan değerin $p=,001<,05$ olması nedeniyle katılımcıların yaş düzeyleri açısından toplumsal tükenmişlik düzeylerinde bir farklılık olduğu söylenebilmektedir. Yine toplumsal tükenmişliğin alt boyutlarında da yaş düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için yapılan anova testi analizi sonucunda "duygusal tükenmişlik" ($p=,000<,05$) ve "kişisel başarı" ($p=,000<,05$) boyutlarında katılımcıların yaş düzeyleri açısından bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Levene analizi sonucunda toplumsal tükenmişlik ve "duygusal tükenmişlik" ile "kişisel başarı" alt boyutlarında elde edilen p değerleri $<,05$ olmasından dolayı varyansların homojen bir yapıda olmadığı sonucu elde edilmiştir. Toplumsal Tükenmişlik ve "duygusal tükenmişlik" ve "kişisel başarı" düzeylerinde yaşa göre hangi alt gruplar arasında farklılık olduğunu belirlemek üzere tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası Post-Hoc Dunnett T3 testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda, 18-28 yaş arasında olanların 29-38 (ortalama fark= $,23218$ $p=,003$) ve 49-58 (ortalama fark= $,32100$ $p=,018$) yaş arasında olanlara göre daha yüksek bir toplumsal tükenmişlik düzeyinde olduğu görülmektedir. Ayrıca 39-48 yaş aralığında olan katılımcıların 29-38 (ortalama fark= $,25589$ $p=,019$) ve 49-58 (ortalama fark= $,34471$ $p=,013$) yaş arasında olanlara göre daha yüksek bir toplumsal tükenmişlik düzeyinde olduğu görülmektedir. Duygusal tükenmişlik açısından farklılıklar incelendiğinde, 18-28 yaş arasında olanların 29-38 (ortalama fark= $,35681$ $p=,000$) yaş aralığında olan katılımcılara göre ve 39-48 yaş aralığında olan katılımcıların 29-38 (ortalama fark= $,29837$ $p=,015$) yaş aralığında olan katılımcılara göre daha yüksek bir duygusal tükenmişlik düzeyinde olduğu görülmektedir. Kişisel başarı açısından farklılıklar incelendiğinde, 18-28 yaş arasında olanların 29-38 (ortalama fark= $,29188$ $p=,000$) ve 49-58 (ortalama fark= $,43848$ $p=,002$) yaş arasında olanlara göre daha yüksek bir kişisel başarı düzeyinde olduğu görülmektedir. Ayrıca 39-48 yaş aralığında olan katılımcıların 29-38 (ortalama fark= $,378229$ $p=,000$) ve 49-58 (ortalama fark= $,52482$ $p=,003$) yaş arasında olanlara göre daha yüksek bir kişisel başarı düzeyinde olduğu görülmektedir.

H₅: Şanlıurfa'da yaşayan kadınların ortalama aylık gelir düzeylerine göre toplumsal tükenmişlik düzeylerinde farklılık vardır.

Tablo 8: Katılımcıların Aylık Gelir Durumlarına Göre Toplumsal Tükenmişlik Düzeylerine Yönelik Anova Testi Analizi Sonuçları

Toplumsal Tükenmişlik	N	$\bar{x}$	F	Sig.
2500 TL' den az	32	3,4710		
2501-3500 TL	31	3,4930		
3501-4500 TL	126	3,3384	5,102	,001
4501-5500 TL	98	3,5534		
5501 TL' den fazla	98	3,2045		
Duygusal Tükenmişlik	N	$\bar{x}$	F	Sig.
2500 TL' den az	32	3,3582	4,934	,001
2501-3500 TL	31	3,4728		
3501-4500 TL	126	3,2814		
4501-5500 TL	98	3,5485		
5501 TL' den fazla	98	3,1141		
Kişisel Başarı	N	$\bar{x}$	F	Sig.
2500 TL' den az	32	3,5302	5,029	,001
2501-3500 TL	31	3,5982		
3501-4500 TL	126	3,4212		
4501-5500 TL	98	3,7341		
5501 TL' den fazla	98	3,3142		
Duyarsızlaşma	N	$\bar{x}$	F	Sig.
2500 TL' den az	32	3,5793	2,795	,026
2501-3500 TL	31	3,3612		
3501-4500 TL	126	3,3087		
4501-5500 TL	98	3,2730		
5501 TL' den fazla	98	3,1919		

Katılımcıların aylık gelir düzeyleri açısından toplumsal tükenmişlik düzeylerinde bir farklılık olup olmadığını belirlemek için yapılan anova testi analizi sonucunda ulaşılan değer $p=,001<,05$ olması nedeniyle katılımcıların aylık gelir düzeyleri açısından toplumsal tükenmişlik düzeylerinde bir farklılık olduğu söylenebilmektedir. Yine toplumsal tükenmişliğin alt boyutlarında da aylık gelir düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için yapılan anova testi analizi sonucunda "duygusal tükenmişlik" ($p=,001<,05$), "kişisel başarı" ($p=,001<,05$) ve "duyarsızlaşma" ($p=,026<,05$) boyutlarında katılımcıların aylık gelir düzeyleri açısından bir farklılık olduğu sonucu elde edilmiştir. Levene analizi sonucunda toplumsal tükenmişlik, "duygusal tükenmişlik", "kişisel başarı" ve "duyarsızlaşma" alt boyutlarında elde edilen p değerleri $<,05$ olmasından dolayı varyansların homojen bir yapıda olmadığı sonucu elde edilmiştir. Toplumsal Tükenmişlik, "duygusal tükenmişlik", "kişisel başarı" ve "duyarsızlaşma" düzeylerinde aylık gelir düzeyine göre hangi alt gruplar arasında farklılık olduğunu belirlemek üzere tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası Post-Hoc Dunnett T3 testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda, 2501-3500 TL gelir

aralığında olanların 5501 TL ve üstü (ortalama fark=,28850, $p=,032$) ve 4501-5500 TL gelir aralığında olanların 5501 TL ve üstü (ortalama fark=,34885, $p=,007$) gelir aralığında olanlara göre daha yüksek bir toplumsal tükenmişlik düzeyinde olduğu görülmektedir. Duygusal tükenmişlik faktörü açısından farklılıklar incelendiğinde, 2501-3500 TL gelir aralığında olanların 5501 TL ve üstü (ortalama fark=,35868, $p=,004$) ve 4501-5500 TL gelir aralığında olanların 5501 TL ve üstü (ortalama fark=,43439, $p=,001$) gelir aralığında olanlara göre daha yüksek bir duygusal tükenmişlik düzeyinde olduğu görülmektedir. Kişisel başarı faktörü açısından farklılıklar incelendiğinde, 4501-5500 TL gelir aralığında olanların 3501- 4500 TL (ortalama fark=,31293, $p=,009$) gelir arasında olanlara göre ve 5501 TL ve üstü (ortalama fark=,41994, $p=,004$) gelir aralığında olanlara göre daha yüksek bir kişisel başarı düzeyinde olduğu görülmektedir. Duyarsızlaşma faktörü açısından farklılıklar incelendiğinde, 2500 TL'den az gelir aralığında olanların 3501-4500 TL (ortalama fark=,27061, $p=,035$) gelir arasında olanlara göre, 4501- 5500 TL (ortalama fark=,30629, $p=,025$) gelir arasında olanlara göre ve 5501 TL ve üstü (ortalama fark=,38742, $p=,027$) gelir aralığında olanlara göre daha yüksek bir duyarsızlaşma düzeyinde olduğu görülmektedir.

H₆: Şanlıurfa'da yaşayan kadınların eğitim düzeylerine göre toplumsal tükenmişlik düzeylerinde farklılık vardır.

Tablo 9: Katılımcıların Eğitim Düzeyine Göre Toplumsal Tükenmişlik Düzeylerine Yönelik Anova Testi Analizi Sonuçları

Toplumsal Tükenmişlik	N	$\bar{x}$	F	Sig.
İlköğretim	92	3,6364		
Lise	48	3,3409		
Ön lisans	38	3,4552	,889	,488
Lisans	121	3,5121		
Lisansüstü	86	3,3683		
Duygusal Tükenmişlik	N	$\bar{x}$	F	Sig.
İlköğretim	92	3,4722	,936	,458
Lise	48	3,1429		
Ön lisans	38	3,4307		
Lisans	121	3,2744		
Lisansüstü	86	3,3657		
Kişisel Başarı	N	$\bar{x}$	F	Sig.
İlköğretim	92	3,8438	2,640	,023
Lise	48	3,3616		
Ön lisans	38	3,5479		
Lisans	121	3,7653		
Lisansüstü	86	3,4765		
Duyarsızlaşma	N	$\bar{x}$	F	Sig.
İlköğretim	92	3,600	3,520	,004
Lise	48	3,6643		

Ön lisans	38	3,3507
Lisans	121	3,5347
Lisansüstü	86	3,2000

Katılımcıların eğitim düzeyleri açısından toplumsal tükenmişlik düzeylerinde bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan anova testi analizi sonucunda ulaşılan değerin $p=,488>,05$ olması, katılımcıların eğitim düzeylerine göre toplumsal tükenmişlik düzeylerinde bir farklılık olmadığını göstermektedir. Yine toplumsal tükenmişliğin alt boyutlarında da eğitim düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için yapılan anova testi analizi sonucunda "kişisel başarı" ($p=,023<,05$) ve "duyarsızlaşma" ($p=,004<,05$) boyutlarında katılımcıların eğitim düzeyleri açısından bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Levene analizi sonucunda "kişisel başarı" ve "duyarsızlaşma" alt boyutlarında elde edilen p değerleri $<,05$ olmasından dolayı varyansların homojen bir yapıda olmadığı sonucu elde edilmiştir. "kişisel başarı" ve "duyarsızlaşma" faktörleri düzeylerinde eğitim durumu düzeylerine göre hangi alt gruplar arasında farklılık olduğunu belirlemek üzere tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası Post-Hoc Dunnett T3 testi yapılmıştır. Kişisel başarı faktörü açısından farklılıklar incelendiğinde, ön lisans eğitim düzeyinde olanların lisans (ortalama fark= $,28879$, $p=,048$) ve lisansüstü (ortalama fark= $,34106$, $p=,041$) eğitim düzeyinde olanlara göre daha yüksek bir kişisel başarı düzeyinde olduğu görülmektedir. Duyarsızlaşma faktörü açısından farklılıklar incelendiğinde, lise eğitim düzeyinde olanların lisans (ortalama fark= $,46429$, $p=,002$) eğitim düzeyindekilere göre ve ön lisans eğitim düzeyinde olanların da lisans (ortalama fark= $,33469$, $p=,005$) eğitim düzeyinde olanlara göre daha yüksek bir duyarsızlaşma düzeyinde olduğu görülmektedir.

H₇: Şanlıurfa'da yaşayan kadınların yaşadıkları yere göre toplumsal tükenmişlik düzeylerinde farklılık vardır.

Tablo 10: Katılımcıların Yaşadıkları Yere Göre Toplumsal Tükenmişlik Düzeylerine Yönelik Anova Testi Analizi Sonuçları

Toplumsal Tükenmişlik	N	$\bar{x}$	F	Sig.
Köy	38	2,9455		
İlçe	104	3,4175	3,761	,024
İl Merkezi	243	3,4201		
Duygusal Tükenmişlik	N	$\bar{x}$	F	Sig.
Köy	38	3,1778	,475	,622
İlçe	104	3,3253		
İl Merkezi	243	3,3670		
Kişisel Başarı	N	$\bar{x}$	F	Sig.
Köy	38	2,9250	4,892	,008
İlçe	104	3,4877		
İl Merkezi	243	3,5404		
Duyarsızlaşma	N	$\bar{x}$	F	Sig.
Köy	38	2,5600	8,036	,000

İlçe	104	3,4716
İl Merkezi	243	3,3231

Katılımcıların yaşadıkları yer açısından toplumsal tükenmişlik düzeylerinde bir farklılık olup olmadığını tespit etmek amacıyla yapılan anova testi analizi sonucunda ulaşılan değerin $p=,024<,05$ olması nedeniyle katılımcıların yaşadıkları yer açısından toplumsal tükenmişlik düzeylerinde bir farklılık olduğu sonucu elde edilmiştir. Yine toplumsal tükenmişliğin alt boyutlarında da yaşadıkları yer açısından anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için yapılan anova testi analizi sonucunda "kişisel başarı" ($p=,008<,05$) ve "duyarsızlaşma" ($p=,000<,05$) boyutlarında katılımcıların yaşadıkları yer açısından bir farklılık olduğu sonucuna varılmıştır. Levene analizi sonucunda toplumsal tükenmişlik, "kişisel başarı" faktöründen ve "duyarsızlaşma" faktöründen elde edilen p değerleri $>,05$ olmasından dolayı varyansların homojen bir yapıda olduğu sonucu elde edilmiştir. Toplumsal Tükenmişlik, "kişisel başarı" ve "duyarsızlaşma" düzeylerinde yaşanan yere göre hangi alt gruplar arasında farklılık olduğunu belirlemek üzere tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası Post Hoc-Scheffe testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda, ilçede yaşayan katılımcıların köyde (ortalama fark= $4,7205$, $p=,034$) yaşayanlara göre ve il merkezinde yaşayanların da köyde (ortalama fark= $4,7461$, $p=,025$) yaşayanlara göre daha yüksek bir toplumsal tükenmişlik düzeyinde olduğu görülmektedir. Kişisel başarı faktörü açısından farklılıklar incelendiğinde, ilçede yaşayan katılımcıların köyde (ortalama fark= $5,6265$, $p=,026$) yaşayanlara göre ve il merkezinde yaşayanların da köyde (ortalama fark= $6,1539$, $p=,009$) yaşayanlara göre daha yüksek bir kişisel başarı düzeyinde olduğu görülmektedir. Duyarsızlaşma faktörü açısından farklılıklar incelendiğinde, ilçede yaşayan katılımcıların köyde (ortalama fark= $9,1160$, $p=,000$) yaşayanlara göre ve il merkezinde yaşayanların da köyde (ortalama fark= $7,6313$, $p=,003$) yaşayanlara göre daha yüksek bir duyarsızlaşma düzeyinde olduğu görülmektedir.

Sonuç

Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkeği toplumun nasıl gördüğü üzerinden şekillenen ve bu doğrultuda her iki cinse uygun görülen davranışları, atfedilen rol ve sorumlulukları ifade eden bir kavramdır. Bu yönü ile toplumsal cinsiyetin insan icadı olduğunu söylemek mümkündür. Bu kavram yüzyıllardır toplumların kökenine işlemiş bir şekilde süregelmekte ve ne yazık ki değiştirilmesi oldukça güç kalıp yargılar içermektedir. Toplumsal cinsiyet, bireylerin hayatlarını, sahip oldukları imkânları, kaynaklara ve hizmetlere erişimlerini etkilemektedir. Bu noktada ise kadınlar erkeklerle göre oldukça dezavantajlı durumdadır. Toplumsal cinsiyetin meydana getirdiği iş bölümü toplumsal alanda iki cinsin temsiliyeti arasında derin bir fark yaratmıştır. Ataerkil yapı ise yalnızca aile ile sınırlı kalmayarak kadının varlık göstermeye çalıştığı her alanda vardır ve tüm bunlar sonucunda cinsiyet ayrımcılığı evrensel bir gerçek haline gelmiştir. Böylece çalışma yaşamı, eğitim, sivil toplum örgütlenmesi ve siyaset gibi kamusal alandaki eril hâkimiyet, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ve cinsiyet ayrımcılığını kaçınılmaz kılmıştır. Cinsiyet ayrımcılığı ise daha pek çok kadın sorununa yol açmaktadır. Bu kapsamda eğitime erişimden, çalışma hayatının her bir aşamasındaki sorunlara, iş-aile çatışmasından şiddetin her türüsüne, çocuk yaşta evlilikten çok eşliliğe, tacizden kadın cinayetlerine kadar çeşitli ve oldukça kompleks sorunlar günümüzde toplumun göz ardı etmemesi gereken önemli sorunlardır. Bu

noktada ise sorunun çözümü için aslında sorunun çıkış noktasına yani toplumsal cinsiyet kavramına ve ataerkil yapıya yüz çevirmek gerekmektedir. Dolayısıyla ilk olarak toplumun içselleştirdiği toplumsal cinsiyete dair kalıp yargıların yıkılması ve yeniden inşası gerekmektedir. Bu durum ise bir hayli zaman gerektirdiği için kadın sorunları ne yazık ki bitmek tükenmek bilmemektedir. Bu noktada ise toplumda söz konusu sorunlara maruz kalan kadınları incelemenin yerinde olacağı düşüncesinden hareketle ataerkil yapının, eril hâkimiyetin oldukça güçlü olduğu, akrabalık ilişkilerinin önemli olduğu aşiret kültürünün etkili olduğu, kadının doğurganlığının ve çok çocuklu aile yapısının baskın olduğu Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden Şanlıurfa ili ele alınarak çalışma gerçekleştirilmiştir.

Çalışmada tükenmişlik sendromu kavramından yola çıkarak kadınların toplumsal alanda çeşitli sorunlar yaşamaları, yıpranmaları, enerji ve güçlerini yitirmeleri şeklinde nitelendirdiğimiz toplumsal tükenmişlik kavramı üzerinde durulmuştur. Bu noktada ise ataerkil yapıdaki toplumsal cinsiyet algısına bağlı ortaya çıkan çok boyutlu kadın sorunları karşısında kadınların tükenmişlik sendromuna kapılıp kapılmadığı incelenmek istenmiştir. Nitekim Şanlıurfa'da yaşayan kadınların demografik özellikleri açısından toplumsal tükenmişlik düzeylerinde bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla anket metodu uygulanmıştır. Araştırma kapsamında kadın katılımcıların %61.3 gibi önemli bir çoğunluğunun çalışma hayatı içerisinde yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların %59.2'si evli iken yaş aralığında hemen hemen dengeli bir dağılım söz konusu olmakla beraber çoğunluğu %36.1 ile 39-48 yaş aralığındaki kadınlar oluşturmaktadır. Aylık gelir durumuna bakıldığında ise katılımcıların %32.7'si 3501-4500 TL gelire sahiptir. Eğitim durumu açısından durum oldukça ilginçtir. Çünkü her ne kadar %31.4 ile çoğunluğu lisan mezunları oluştursa da %23.9 ile ilköğretim mezunları ile %22.3 ile lisansüstü birbirine oldukça yakındır. Katılımcıların %54'ü çocuk sahibidir ve %63.1 ile önemli bir çoğunluk il merkezinde yaşamaktadır. Hipotezlerin değerlendirilmesi adına fark testi sonuçlarına baktığımızda ise katılımcıların çalışma durumları açısından toplumsal tükenmişlik düzeylerinde bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde çalışan kadınların çeşitli sorunları göz önünde bulundurulduğunda ise elde edilen sonucun şaşırtıcı olduğunu söylemek mümkündür. Katılımcıların çocuk sahibi olmaları açısından toplumsal tükenmişlik düzeyleri incelendiğinde ise çocuk sahibi olmayan katılımcıların çocuk sahibi olan katılımcılara göre toplumsal tükenmişlik düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Şanlıurfa ilinin çok çocuklu ve kalabalık aile yapısı göz önüne alındığında bu sonuç oldukça şaşırtıcı gözükmektedir. Medeni durum açısından yapılan incelemede ise bekâr olan katılımcıların evli olan katılımcılara göre toplumsal tükenmişlik düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu durum belki de bekâr kadınların Şanlıurfa ilinde daha fazla toplumsal önyargıya maruz kaldığının bir işareti olabilir ki bu meseleye dair ayrıca bir çalışma yapılması önerilebilir. 39-48 yaş aralığında olan katılımcıların diğer yaş gruplarına göre toplumsal tükenmişlik düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. 4501-5500 TL gelir aralığında olan katılımcıların diğer gelir aralığındaki katılımcılara göre toplumsal tükenmişlik düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Gelir düzeyi nispeten yüksek olan katılımcıların daha yüksek toplumsal tükenmişlik sendromuna sahip olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların eğitim düzeyleri açısından ise toplumsal tükenmişlik düzeylerinde bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. İl merkezinde yaşayan katılımcıların köy ve ilçede yaşayan katılımcılara göre toplumsal tükenmişlik düzeylerinin daha yüksek olduğu

belirlenmiştir. Bu durumun kent yaşamının getirdiği tempodan ve daha kozmopolit olan nüfus yapısından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir. Elde edilen sonuçlar çerçevesinde Şanlıurfa'daki kadın katılımcıların toplumsal tükenmişliklerinde etkili olan öncelikli unsurun aile yaşamından kaynaklanan sorumluluklardan geldiği yorumu yapılabilir. Nitekim bölgedeki koşullar, kadının geleneksel ev içi sorumluluklarını ağırlaştırabilir. Dolayısıyla çalışma hayatı, gelir, eğitim, gibi alanlardaki sorunlardan kaynaklı tükenmişliğin nispeten daha arka planda kaldığını söylemek kanımızca yanlış olmayacaktır.

Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Etik Beyan	* Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. * Harran Üniversitesi Rektörlüğü, Sosyal ve Beşeri Bilimler Yayın Etiği Kurulu Başkanlığının 15.04.2022 Tarih, 2022/51 Nolu kararı ile Etik Kurul Kararı alınmıştır.
Benzerlik Taraması	Yapıldı – İthenticate
Etik Bildirim	itobiad@itobiad.com
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Yazar Katkıları	Çalışmanın Tasarlanması: 1. Yazar (%50), 2. Yazar (%50) Veri Toplanması: 1. Yazar (%50), 2. Yazar (%50) Veri Analizi: 1. Yazar (%50), 2. Yazar (%50) Makalenin Yazımı: 1. Yazar (%50), 2. Yazar (%50) Makale Gönderimi ve Revizyonu: 1. Yazar (%50), 2. Yazar (%50)

Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	* It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited. * The Ethics Committee Decision was taken with the decision of Harran University Rectorate, Social and Humanities Publication Ethics Board dated 15.04.2022, numbered 2022/51.
Plagiarism Checks	Yes - İthenticate
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	itobiad@itobiad.com
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Author Contributions	Design of Study: 1. Author (%50), 2. Author (%50) Data Acquisition: 1. Author (%50), 2. Author (%50) Data Analysis: 1. Author (%50), 2. Author (%50) Writing up: 1. Author (%50), 2. Author (%50) Submission and Revision: 1. Author (%50), 2. Author (%50)

Kaynakça / References

Aksöz, F. & Eroğlu Durkal, M. (2021). Çalışma hayatında kadınların karşılaştıkları sorunlar: Kayseri ilinde çalışan kadın öğretmenler üzerine bir araştırma. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 59, 141-176. doi: 10.18070/erciyesiibd.801617

Ardıç, K. & Polatçı, S. (2008). Tükenmişlik sendromu akademisyenler üzerinde bir uygulama (GOÜ Örneği). *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(2), 69-96. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gaziuibfd/issue/28328/301039>

Arslan, B., Tanrıku, E. & Aksöz, F. (2022). Kadınların toplumsal tükenmişlik düzeylerinin rasyonel olmayan satın alma davranışlarına etkisi. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi Third Sector Social Economic Review*, 57(2), 868-894. doi: 10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.22.05.1783

Bingöl, O. (2014). Toplumsal cinsiyet olgusu ve Türkiye'de kadınlık. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2014(3), 108-114. doi: 10.18493/kmusekad.36760

Birdir, K. & Tepeci, M. (2003). Otel genel müdürlerinde tükenmişlik sendromu ve tükenmişliğin genel müdürlerin işlerini değiştirme eğilimlerine etkileri. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 14(2), 93-106. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/atad/issue/53057/703684>

Bora, A. (2005). *Kadınların sınıfı: ücretli ev emeği ve kadın öznelliğinin inşası*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Can, A. (2022). *SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi*. Ankara: Pegem Akademi.

Dökmen, Z. (2004). *Toplumsal cinsiyet*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Freudenberger, H. J. (1974). Staff burnout. *Journal of Social Issues*, 30, 159-165. doi: 10.1111/j.1540-4560.1974.tb00706.x

Giddens, A. (2008). *Sosyoloji*. İstanbul: Kırmızı Yayınları.

Gülbayrak, B. & Aktaş, A. M. (2020). Kadın ve erkek hemşirelerin tükenmişlik düzeylerinin karşılaştırılması: Ankara örneği. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 16(2), 413-432. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/esad/issue/57633/615481>

İslamoğlu, E. & Yıldırım, S. (2015). "Yolcu hizmetleri memurluğu" yapan kadınların çalışma hayatında karşılaştıkları sorunlar. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 3(6), 150-177. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/hakisderg/issue/7580/99515>

Kaçmaz, N. (2005). Tükenmişlik (Burnout) Sendromu. *İstanbul Tıp Fakültesi Dergisi*, 68(1), 29-32. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuitfd/issue/9260/116046>

Kahya, C. (2015). Örgütsel sessizlik ve tükenmişlik sendromu ilişkisi. *Electronic Turkish Studies*, 10(10), 524-546. doi: 10.7827/TurkishStudies.8335

Kaypak, Ş. (2014). Toplumsal cinsiyet bakış açısından kente bakmak. *Niğde Üniversitesi*

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 7(1), 344-357. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/niguiibfd/issue/19754/211474>

Maslach, C., & Jackson, S. E. (1981). The measurement of experienced burnout. *Journal of Organizational Behavior*, 2(2), 99-113. doi:10.1002/job.4030020205

Naktiyok, A. & Karabey, C. N. (2010). İşkoliklik ve tükenmişlik sendromu. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 19(2), 179-198. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/atauniiibd/issue/2688/35327>

Okutan, E., Yıldız, Ş. & Konuk, F. (2013). İş hayatında tükenmişlik sendromu: Finans ve muhasebe çalışanlarının tükenmişlik düzeylerinin belirlenmesine ilişkin bir çalışma. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(2), 1-17. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ckuiibfd/issue/32901/365484>

Otacıoğlu, S. G (2008). Müzik öğretmenlerinde tükenmişlik sendromu ve etkileyen faktörler. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(15), 103-116. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/inuefd/issue/8708/108717>

Ökten, Ş. (2009). Toplumsal cinsiyet ve iktidar: Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin toplumsal cinsiyet düzeni. *Journal of International Social Research*, 2(8), 302-312. Erişim adresi: <https://www.sosyalarastirmalar.com/articles/toplumsal-cnsyet-ve-ktidar-gneydou-anadolu-blgenn-toplumsal-cnsyet-dzen-gender-and-power-the-system-of-gender-in-southea.pdf>

Pekel, E. (2019). Toplumsal cinsiyet rolleri ve kadının çalışma hayatındaki konumu. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 30-39. Erişim adresi: https://www.ibaness.org/bnejss/2019_05_01/03_Pekel.pdf

Saraç, S. (2013). Toplumsal cinsiyet. İçinde L. Gültekin, G. Güneş, C. Ertung ve A. Şimşek (Edt.), *Toplumsal cinsiyet ve yansımaları* (ss. 27-32). Ankara: Atılım Üniversitesi Yayınları.

Spector, P. E. (2008). *Industrial and organizational psychology*, 5th ed., John Wiley & Sons.

Vatandaş, C. (2007). Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 35, 29-56. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuoskon/issue/9517/118909>

Yazıcıoğlu, Y. & Erdoğan, S. (2004). *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Yıldırım, S. (2021). Ayrımcılık temelli dışlanma: Türkiye'de çalışma hayatında kadınlar. *Sosyal Güvenlik Dergisi (Journal of Social Security)*, 11(2). 321-346. doi: 10.32331/sgd.1049046

Yorgun, S. (2010). Sömürü, koruma ve pozitif ayrımcılıktan çalışma hayatının egemen gücü olmaya doğru kadınlar: 21. yüzyıl ve pembeleşen çalışma hayatı. *Sosyoekonomi*, 11(11), 168-189. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sosyoekonomi/issue/21071/226868>